



ՊԱՅՄԱՆՔ

«ԻՐԱՆԻԱՆ» շաբաթը անգամ
կ'հրատարակուի, քննարկելու և քննարկող
ներն, Հայերէն և Երաններէն :
Արագրոյս խմբագրութեանը ուղղելի ու է
նամակ կամ գրութիւն պէտք է ծախքը վճար-
ուած յարկն «Առ Խմբագրական-Փասնաժո-
ղով ԻՐԱՆԻԱՆ» լրագրոյ Հայրենասիրաց
Բնկերութեան 'ի Առնա :

LE DROIT

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վարնայի Համար տարեկան 23 Փրանք
Պուլիարիոյ քաղաքացի Համար » 26 »
Փղթատարական միութեան մասնակցող
բոլոր երկիրներու Համար տարեկան 28 »
Բաժանորդագրութիւնը կանխիկ են և վեց-
ամսեայ պայմանաժամու ևս կ'ընդունին :
Ձեռքէ ծախուած մէկ թիւը 40 փարայ է :
Փանուցմունք 3 անգամի Համար տողը 2 դրուշ :

«LE DROIT», paraissant le mercredi et le samedi, en Arménien et en Français. — Abonnement d'un an, pour Varna, fr. 23; — pour l'intérieur de la Bulgarie fr. 26
— pour les Etats compris dans l'Union — Postale, fr. 28. — Les abonnements sont payables d'avance par an ou par semestre.
S'adresser au Conseil de Rédaction du journal «LE DROIT», de la Société Arménienne HAYRENACIRATZ «des Patriotes», à Varna.

Ա.Զ.Դ

Ամեն անգամ, որք սոյն թերթին
մինչև 10 թիւը ստանալէն յետոյ,
կ'ըստեմտանք պահել զանոնք՝ ա-
ռանց յետս վերագործենալու, պա-
տիւ մ'ըրած կ'համարուին մեզ իր-
քն մեր թերթին բաժանորդներն
նկատուելու :

ՀԱՐԱՐ 13/25 ՅՈՒԼԻՍ 1885

Ա.Զ.Դ-Ա.ՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մեր այսօրուան թերթին մէջ, ինչ-
պէս խոստացած էինք, կը հրատա-
րակեմք փոքր Ասիայ զանազան կող-
մերն օտար առարկութեանց՝ հա-
ւատոյ տարածման համար բրած
ջանքերն և սոցա արդիւնքն ու հետե-
ւանքը, որոյ վրայ հարկ համարած
եմք Օսմ կայսերական կառավարու-
թեան ուշադրութիւնը հրաւիրել
իրոյց այս ցուպի վիճակին վախճան
մը տալու համար :

Մինչ մէկ կողմէն այս ցուպի կա-
յութեան վրայ կառավարութեան
ուշադրութիւնը կը հայցեմք, ինչ
պէտք է ըսել առկայի մեր ազնիւ
կրթին այս մասին ցոյց տուած ան-
հաղթ թեմանը վրայ :

Ասիայ խորքէն կարծես հետեւեալ
սրտածմիկ հաւաքներն կը լսուին
թէ՝ — հերիք չէ՞ միթէ, Սուրբ Հայր
որչաւի քննարկ, բաժնէ ալ, որ-
թեմայէր և տեւէր որ դարս փոխ-
ուած է, զայլը կը յախշտակեն ձեր
հօտ ընկեր ձեռքէն և գուր անհաղ կը
կենար : Երեսփոխանական Ժողովոյ
մէջ աթոռ ունենողը, կեղբւ. վար-
չութեան մէջ պաշտօն ձեռք ձգելու
փառասիրութիւնը հերիք զձեզ զրա-
զեցոյց, որ մ'ալ յանկարծ պիտի
տեսնէր որ այդ Սուրբ Եկեղեցին,
որ ձեր հալորութեանը յանձնուած
է, աւերակ պիտի դառնայ, և այն
հօտը՝ որ ձեր պահպանութեանը
վաստահայուած է՝ ցիր ու ցան պիտի
ըլլայ :

Մի քանի օր առաջ Տիգրանակեր-
տի կողմէն նմանօրինակ գոյժեր ըս-
ուեցան, կրկնիկ կողմերն իրոյց կա-
յութիւնը նոյնպէս, և գրեթէ բոլոր
Հայաստան տապաւնեալ այդ Աւ-
տարանի ինքնակոչ զինուորացի բանակ-
ներէն :

Մեր Ազգ. Եկեղեցւոյ այս վտան-
գալիկ կայսրութեան մէջ յատուց-
կան է անշուշտ տեսնել որ Յարա-
թիւն Սրբազան վեհապետանի նման

արի և կորովի Պետ մը իւր ձեռքն
ունի Ազգին և Եկեղեցւոյ վտանգ-
եալ մասին զէկը : Ահա՛ ուրեմն պա-
րագոյ մը՝ յորում Նորին Սրբազնու-
թիւնը պէտք է ի գործ դնէ իւր
կարգապահական խոստացանքու-
թիւնը, և ո՛ր հարկը կը պահանջէ՝
թո՛ղ անձամբ իսկ ներկայանայ վտան-
գին տեղը, ըստ այնմ թէ՝ «Հովի-
քաջ զանձն իւր գնէ ի վերայ ոչխա-
րաց», խոստովանութիւն մը՝ զոր ին-
քն իւր բերնովը կրկնած է ի ներ-
կայութեան Ժողովրդեան : Ժամ է
արդ տեսնել թէ սոյն աւտարտեա-
կան ճշմարտութիւնն ո՞ր տատիճան
անձու էր հետեւեալներ պիտի տես-
նայ . . . :

Մեծ բարերարդութիւն կը համա-
րեմք մեզ ձեռնուցանել թէ՛ մի քանի
վեհանքն և բարեպաշտ Հայոց Ժա-
խիքը, Մանչեսթրի մէջ շինուած
հայկական եկեղեցիէն յետոյ, այս
անգամ ևս Լոնտոնի մէջ հայկական
նոր մատուռ մի կառուցուեր է, ո-
րոյ զարդուց և կահկարասեայ վե-
րաբերեալ նիւթերն չնորհեր են իւր-
եանց աղքատիկական առատաձեռ-
նութեամբն հանրածանօթ Մեծ
Տեալք Խառնան եղբարք :

Կը կարծեմք զիտնալ թէ յիշեալ
մատուռն օժման հանդէսը կատար-
ուեր է այս կիրակէ, և առաջին
պատարագը մատուցեր է Գերապա-
սիւ Սուրիաս վարդապետ Պարնե-
եան, որ այժմ ի Մանչեսթրը հաս-
տատեալ Հայոց հոգեւոր հովու-
թեան և քարոզչութեան պաշտօնը
կը վարէ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ

Մէջհէտէն կը հեռագրեն թէ՛
անգլիական հիւպատոսին ու զեցոյց
— ծառայն ուստայ կողմէն բանուեր
է, որպէս զի իրմէն մի քանի տեղե-
կութիւններ ստանան, իսկ ծառային
մերժմանը վրայ, ուստ զանի լաւ մը
խորհրդանի հարուածոյ, ծանր աշ-
խատանց և ուրիշ վայրագութեանց
ենթարկելէն յետոյ՝ ազատ թողու-
ցեր են :

Անցեալներն օտար թղթատանց
միջոցաւ Պոլիս բերուած գիրքերն
կամ տետրակներն գործնութեան
ենթարկելու համար մարտտան
յանձնուիլը պահանջող Բ. Դրան առ
գեալ ձեռն ու զրած բերանայի Ծանու-
ցողքին ի պատասխանի, այս անգամ

Տէրութեանց դեպքաններն յայտնե-
րն Բ. Դրան թէ իրենց կառավարու-
թիւններն սոյն խնդրանց համա-
կերպելու չեն ընդդիմանար, և թէ
Օսմ կառավարութիւնը որ ստեն որ
իրենց խմցնէ վտանգաւոր ճանչը-
ուած հրատարակութեան մը մուտքը,
իրենք պատրաստ են պատուիրել
այդ թղթատանց որ յիշեալ հրա-
տարակութիւնը իւր հասցեովործը
չյանձնուի :

Կ. Պօլսոյ Իսթէն Խաբէ՛ թերթին
կը քաղեմք հետեւեալ հետաքրքա-
կան գէպը, որ կը ցուցնէ թէ ու-
տիկանական վարչութիւնը ինչ կեր-
պիւ ի գործ դրուելու վրայ է նայն
իսկ այս պահուս, և այն ևս Կ. Պօլ-
սոյ մէջ :

«Բերայի կառավարին աշխարհ-
թիւնը կը հրաւիրեմք, կը գրէ յիշ-
եալ թերթը, Եւնի-Չաշըրի զաւի-
վայրին տակը գտնուած պահակա-
նային վրայ, որոյ քով մզկիթ մ'ալ
կայ : Այս մզկիթէն, որոյ մէջ ինչ-
պէս կը թուի՝ տաթիկանական բանտ
կամ արգելարան մը ըլլարու է, շատ
անգամ զիշերներն արտածմիկ աղա-
ղակներու ձայներ կը լսուին, ձայ-
ներ՝ որք յանցանքին խոստովանել
տալու համար մահու տատիճան գա-
նալիճաւ անձանց արձակած ճիշե-
րուն կը նմանին : Դրայիք որչափի
կը լսեն այդ թշուառ մարդոց տըր-
ուած գաւազանի կամ տափակ-նայ
հարուածներն : Սոցա ճիշերն մերթ
այնքան սուր ու կծու կը լինին որ
մարդ կը փորձուի հաստատու թէ՛
այդ բանտարկեալներն տանջանայ
ենթարկուած են » :

Ասի արդարեւ շատ ծանրակշիւ ի-
րողութիւն մ'է՛ որ մեզի Միջին Դա-
րաւ բանական իշխանութեանց վար-
չական ձեւերը կը յիշեցնէ. — Կըսուի
թէ՛ Օսմ կառավարութիւնը ռաւի-
կանայ համապըետը մօտեւս պիտի
բարեփոխէ եղեր. — Աւելի լաւա-
գոյն չէ՞ր լինէր որ ռաւիկանական
վարչութեան այս միջնորդարան ըն-
թացը բարեփոխուեր, եթէ ո՛չ ամ-
բողջ երկրին՝ գտնէ օսմանեան մայ-
րաքաղաքին մէջ :

Պարս Կ. Պօլսոյ մէջ հետեւեալը կը
կարդամք :

Յայտ է թէ Պարսկաստանի Թեհ-
րան մայրաքաղաքին մէջ մինչև ցարդ
մէկ լրագիր կար պարսկերէն, զոր
գրեթէ ամբողջապէս վեհ. Շահը կը
խմբագրէր ինքնին : Այժմ՝ նոր թերթ
մ'ալ սկսեր է հրատարակուիլ ֆը-

բանսերէն լեզուաւ Արշաճանգ Պարսկա-
ստանի անուամբ, Սրտաքին գործոց
պաշտօնատան մէջ պաշտօնավար
Պէշիքուցի Պառն Նու մանի խմբագ-
րութեամբը :

Բայ ասորի՝ Թեհրանի գերմա-
նական դեսպանատան երեսն խոր-
հրդարան Պ. Պրուկշ այժմ ի Պերլին
վերագործած լինելով, կը գրադի ե-
ղեր Նապոլիտին Շահին հեղինա-
կած բանաստեղծական գանազան
գործերն գերմաներէնի թարգմա-
նելու :

Շահը նաեւ երկրագործ մը
չինել տուեր է 80 աննիւթեր տըր-
բանագծով, միմիակ իւր տեսակին
մէջ, և որ մի քանի միլիոններ կ'ար-
ժէ եղեր :

Յիշեալ երկրագործին վրայ ծովե-
րն շինուած են ամենազեղեցիկ
զմրուխտներով և տէրութեանց զա-
նազան երկրներէն ալ խառա խելա
իրարու քով գետեղած աղամանդ-
ներով, յաւիթներով, զափերներով
և ուրիշ թանկեղէն ակամբք պատ-
կերացած են եղեր : — Սոցոյն բա-
նո համար, ահա տակի վերջապէս
այլապէս մը՝ զոր նուաճելու և տի-
րապետելու նեղութիւնը կարծէ
գտնէ . . . :

ՀԵՌԱԳՐԱԿՈՒՐԻ

(Առանձին Հաճա)

Լոնտոն 24 Յուլիս. — Տէրն Նեո-
կը կարծէ թէ՛ երեսփոխանայ Ժողո-
ւոյ մէջ երեկի տեղի ունեցած քուէ-
արկութիւնը, որն որ բնորոթեանց
վերաբերեալ օրինայ ծրարին բա-
րեփոխումը կ'ընդունէր, հակառակ
Նախարարութեան մերժմանը, սեւէ
ելք մը պիտի չունենայ, և թէ
պաշտօնէութիւնն ալ պիտի համա-
կերպի խորհրդարանէն քուէարկեալ
այդ բարեփոխմանը :

Տէրն Բեճէլ կը ծանուցանէ թէ Աֆ-
ղանիստանի Բապուլ մայրաքաղաքին
մէջ ապստամբութիւն մը ծագեր է :
Նիւ Եօթը 24 Յուլ. — Միացեալ-Նա-
հանգայ նախկին Նախագահ Կրանթ
գործակերպ վախճանեալ :

Գահիրէ 24 Յուլ. — Մեհմեթին մե-
ռած բլլարուն լուրջ լուրջ հաստա-
տութիւն մը կը գտնէ. Շէյխ մը կը
հաստատէ թէ ինքը Մեհմեթին յա-
ղարկուարութեանը ներկայ գտնուեր
է :

Սիէնից 25 Յուլ. — 3000 սերպիա-
ցիք 5 թիւանօթով վիենալ պաշա-
րեցին Միւթեսարքին տապանքը :
Օսման փաշա պաշտպանութիւն
խնդրեց Արքանիայոց յարձակման-
ցը դէմ. Օսման փաշայի խոստմանը
վրայ թէ՛ ներկայ վիճակին արագ
գարման պիտի տանի, ապստամբ
ցրուեցան : Օսման փաշա յետոյ 3
Խապուր նիւաճ բերել տուաւ հանդար-
տութիւնը պահպանելու համար :
Տուած խոստումը գեւա կատարած
չըլլալուն արտաճառու, կը վախճուի
որ նոր և աւելի ծանր ապստամբու-
թիւնը կը յառնեն :

ՀԱՌԱՏԱՏԱՐԱՆՈՒՄՆ
Ի ՓՈՒՔՐ ԱՍԻԱ

Մեր նախնիքները թուով, չեղանքն առնելով, կրթելիք թէ քորք Ասիայ մէջ օտար միաբնակարաց կողմանէ հաւատաց տարածման ջանքերն սկսած են աւելնալ :

Յիշեալ թերթը սոյն կրօնական մեքենայութեանց վրայ խօսելուն առթիւ՝ գիտել կը տայ թէ՛ դարաւորիչ բանի չնն ծառայեր՝ բայց եթէ ընտանեաց մէջ գիտութիւն սերմանելու և ժողովրդեան առանկին խաղաղութիւնը վրդովելու :

Եւ մեր կը փութամք յաւելու թէ՛ ժողովրդին հայրենեաց վրայ ունեցած սէրը, իւր Պետութեանը նըկատմամբ ունեցած յարամը և կրօնավարութեան վրայ ունեցած հաւատքը խախտելու :

Ստուգիւ օտար միաբնակարաց այս արարքը, որը ի ներքուստ արարչապէս այդ գերակառնարաց անձնական շահերն ունին ի ներսոյ, լաւ պատրաստի մը լինելով եւրոպայի և Ամերիկայի աղին ժողովուրդներն խաբելու համար, բայց ի գիտութիւն ձգելէ ընտանեաց մէջ ուր կը ստորակեն ու կը գործեն, նաեւ զգալի կերպիւ կ'աւրին ժողովրդին բացակայումը, սոյն որ կը կրտսանն այլ ևս ընտանեկան յարգանքը և հայրենեաց սէրը՝ ինչքն ու տունը տեղը թողլով իրենց ետեւէն գալ քաղաքացի այս առարկայ կեղծութիւններ շինանայր չորհիւ :

Մեր այս լսածին շօշափելի մի ապացոյցն է հայ երեստարդաց շարանակ գէտ Սմբէրիս բրած գաղթականութիւնը : Այդ խեղճ մարդիկը Ամերիկա կերթան անդ Աւստրալիա և Արգենտինա ամերիկեան թրդթակցին դեռ շատ ժամանակ չկայ որ այդ մարդաց անդ համարկած թշուառութեան և մահաւան տխուր նկարագրութիւնը կրնէր :

Բայց որո՞ւ հոգ, բաւական է որ այդ բանը Յիսուսի առարկային շահանկատ նպատակին պրօնելի կերպիւ ծառայելու վրայ է, սոյն պէտք ունի հաւատացնելու Ամերիկայի իւր աղին և բարի հարկաւճարներուն թէ՛ Ասիայ ժողովուրդներն սկսած են դահել ընտանիք և հայրենիք վերանորոգեալ կրօնին, սակայն գրամ հարկաւոր է իրեն, գրամ՝ այս բնագործակ ստարգելին մէջ, ուր թշուառութիւնը կ'աւրին ժողովրդին վրայ, ինչպէս կը տեսնուի իրենց ամեն օր յԱմերիկա յաղարկած տխրարներէն :

Եթէ բոլոր այս մեքենայութիւնը՝ թաղաքներուն գերատնտեսներն միայն հարստացնելու նպատակն անդին չանցնէին, ինչ և է՝ բայց այնպէս չէ :

Ժողովուրդը, այս նորերսի սուրբելէն միշտ հալածեալ, և ընտանեաց հարկ եղած յարգանքն ու հայրենեաց սէրը մոռացած, աչերն կը գարձնէ գէտ ի օտարն : Իւր բնիկ երկրին մէջ՝ բան մ'ալ չ'ունի այլ ևս իրեն համար ունէ հրապար, իւր նախահարց եկեղեցին պղծեալ վայր մ'է իրեն համար, իւր նախահարց պատմութիւնն այլ ևս կ'զարտի մի առակն է, հայրենիքը՝ բաւաւորաց որջ մը և տանջանարան մը : Թէ՛ այս խորհրդին և թէ՛ հանդերձեալ ճշմարտութիւններն իրենք և ճշմարտութիւնը՝ օտար երկրի մէջ պէտք է ունենալ :

Բոնեւ : Ուստի ժողովուրդը կ'սկսի գէտ ի հան վաղել : Նորա որը իրենց ճանապարհի ծախքը հոգարու կարողութիւն ունին՝ խորին կը մեկնին, իսկ նորա որը անկարող են՝ կը մնան սրտաբեկ, լքեալ, յաւատահատ, բայց միշտ աչերնին օտարին վրայ յաւած, ուստի կը յաւան թէ իրենց վերստին թիւնը պիտի գայ :

Թուրքիոյ մէջ հաւատաց տարածման Առաքելութեանց արարքն համառօտա իւր ամբողջ մեքենայութեանը սոյնպէս ներկայցնելով, վիճարկութիւն և իւր բարեկերպ կառավարութեան լուրջ ուշադրութեանը կը յանձնենք, սոյն որ պէտք չէ ներքէն օտարն գայ մանէ իւր տունը՝ խաղաղութիւն բերելու և ժողովրդին բարեկարգումը ապահովելու :

Ընկերային բարեկարգութեան և խաղաղութեան գէտ քաղաքական եմբեկներն նոյն վրանգարու են, մինչդեռ ուր որ օտարն կը ստորակի կրօնի վարդապետն ենք, չարքը ժողովրդին երանայր մէջ կը թափանցէ, և այնուհետեւ ճար չկայ այլ ևս զինքն ապաստելու :

Մեր պաշտօնակցին վերայդրեալ տարերսն վրայ հարկ կը համարվիր և մեր լուրջ ուշադրութիւնն հրաւիրել մեր Ազգ. Պատրիարքարանին և մասնաւորապէս մեր հայ եկեղեցականութեան, որ ամեն ժամ պատրաստ է հարկ եղած դահարկութիւնն բնել Ազգ. եկեղեցացի վրանգեալ շահերն պաշտպանելու համար : Սակայն ներքայ պարագային մէջ, մեր այն յարգելի եկեղեցական հարկ, որը կեղծ, վարդապետ մէջ պաշտօն վարել ու գրել՝ ազգին ծառայութիւն մ'ընել կը համարին, ու երբ մեծ և օգտակար ծառայութիւն մը բրած և առ Ազգն ու եկեղեցին ունեցած իրենց անձնակրթութեան բոլորակ մի վարձք տուած կը լինին, եթէ յաժարութիւն ունենան երթալ այդ վարձութեանց ենթակայ գրտնաւոր տնտեսական գոտիներն, թէ՛ հայ ժողովրդին Ազգ. և կրօնական զգացումն ու բարեկարգութիւնը, և թէ՛ օտար առարկայութեանց գործերը առարկայ չթողու համար :

ԹՈՒՐԻՔԻՍ ԵՒ ՀԱՅԲ

(ՇԵՐ Ե ՔԵՂ)

Նախնիքները թուոյն մէջ յաւարտ մեր սոյն յոգաւածոյն կրթելիք թէ՛ ունէ երկրի մը կառավարութեան համար, իրաց վիճակը գէտ յանդիման նկատելու արիւթիւնն ունենալու, և առ այդ հարկ եղած գործանքներն կարենալ տալուն մէջն էր երկրի մը վերստին միջոյր :

Յայնապէս կը քարոզենք մեր այս ճշմարտութիւնը, վրան գի համարում եմք թէ Օսմանցի ճշմարտ հայրենասէրը ևս մեզ նման կը մոռածեն, մեզ՝ որոց նպատակական է միմիայն Օսմ. կայսրութեան շահերն, որոց մի մասը կը կաղմէ և հայ ազգը :

Սոյն համարումը և ամենայն պարտնաւթեամբ կը գտնի պարզել իրաց արդի վիճակը :

Ժողովուրդը աժգոհ է, զի և ոչ իսկ տարահարկութիւն ունի մէկ օրէն հետեւեալ տուր, ո՛չ իւր կենաց և ո՛չ իւր ընչից մասին : Կառավարութեան անձնակրթ չեն անշուշտ այն չարքը զորս կը գործեն շարունակ

երկրին մէջ անհնազանդ ցեղերն, որոց մի պարագային ի զմէք կը ձերբակալուի, զի հետեւեալ օրն ունի վրանգարեալներ կը յաղարկէ նմո՛ր :

Ժողովուրդը աժգոհ է, զի պաշտօնավար չարաչար կը գործածեն իրենց իշխանութիւնն ի վնաս ժողովրդեան, սոյն կը վճարէ հարկ մը՝ կառավարութեան, հարկ մը՝ քիւրտ պէյին, և անուղղակի հարկ մ'ալ՝ աւելութեան պաշտօնակցի կառավարութեան անձնակրթ չէ այս բանը, և շատ անգամ ինքն ևս հարկ կը վճարէ՝ այսօր թղթատար սուրհանգակը կայսրացի լեւանականաց, վրդի հատարակաց գանձէն ունէ քոնակութեամբ գումար մը կորցող պաշտօնակցին :

Ժողովուրդը աժգոհ է, վրան գի բոլոր այս պարագայք կ'անգամաւոր ծեն իւր նիւթակն թէ խնայական զարգացման կարգաւթիւններն, իւր աշխատութեան նպատակը կը խաղաղեցնեն և իւր գործելու ազատութիւնը կ'աւանտարկեն : Կայսրութեան պետական անձնակրթ իրենք ևս գիտեն և կը վրդեն :

Ժողովուրդը աժգոհ է, վրան գի համարում է թէ տանց բարեկարգեալ վարդապետ մը, ինչպէս են Օսմ. կայսրութեան և բարեկարգ մի քանի նահանգներն, և կամ ինչպէս են պարագային լիբանան կամ կրեան, չարիքի կարենաց ընթանալ յաւաղակն թեան ճանրան մէջ : Ուստի ինքն ևս իրեն համար իւր տանին գործելու ազատութեանը կը բացնայ, և ո՛չ որ իրտունը ունի մեղք համարել իրեն այս իրջը, զի իւր իրտունն է :

Կառավարութիւնը կը գրայ ժողովրդեան այս պատմարկութիւնը և կը կախածի, — արդեօք կը հաւատաց թէ գոյց օտարութեալութիւն մը կայ — և միջոցներ ձեռք կ'առնու ազգ. բոճից գիտարկելու համար : Իւր խառնեաց ժողովրդեան գէտ, աւելի խեղայի անդ ամենքն մի քանին կը ձերբակալէ և կ'արտիւ, վարձարաններն կը վաճէ, տարաւաններն գոյց կը տայ, Առաջնորդները ու վարդապետներն կը հաղածէ ու գաւառատնին կ'ենթարկէ, և ի հարկին ալ պարտաւոր է զինու զօրութեամբ ջանջալու գաղաւթը, եթէ սոյն, օր մը յաւատահատած, յայնան պատմարկութեան մը բոլորակ բացակայը մէջ նետել ու գիւր ինքզինքը :

Բայց նորէն կը կրկնենք, — ի՞նչ կըլլայ գորս վրանգումը :

Երկու կողմնց համար ալ տունտու ենթակալութեամբ իսկ, պարտնիք խառնակութիւն Պետութեան մը և ժողովրդեան միջև զինեալ կրտուց մը հետեւեալը՝ երկրպագ ևս միմեկունց կարծանումն կը լինի, կարծանեալ ժողովուրդ մը՝ նոյնքան կարծանումն է նաեւ Պետութեան մը համար : Իրաց այս վրանգանտն վրձակը շատ յաւակն բան կը լինի, մանաւանդ երբ, Տէր մի՛ արագէ, գործերն այս կեանքն համակն բնգ մէջ հայոց և Օսմանեան կառավարութեան, որոց երկրպագն ալ շահերն նոյնն են և անբաժանելի :

Բայց գիտարկ արար իրաց վիճակը այնպէս է՝ ինչպէս յիշեցանք վրդի, և եթէ արագ խնամ և գործան չտարուի, շատ չանցած չարքն աւելի ևս պիտի մեծնայ : Ուստի սոյն հանդիմանար պահանք՝ կայտ մն կը

նեմք Ն. Վ. Սալթան Համիտ Բ. Կայսեր մեծոյի վեհանձնութեանն, վրդելու համար թէ՛ իւր հայ հարատններն և թէ՛ միմեկունց կայսրութեան շահերն, զոր այնքան արժանաւոր կերպիւ կարաց ազատել ժանրակիւ նեղութիւններէն և գրնել գոյն վերակաղմութեան ճանրան մէջ :

Հայ ժողովուրդը ուրիշ բանի չը բացնար բայց եթէ վարդապետ ազատութիւն մ'աւանտարկէ, այսինքն միջոց մը՝ կարենալ զարգացնելու համար ազատութիւն իւր նիւթակն և խնայական կարգաւթիւններն : Բայց աստի, այս բանը մին է նաեւ հաղածութեանը նպատակներէն Ն. Վեհափառութեանն՝ որ այնքան կը սիրէ իւր հրապարակներն, և այսօր՝ երկրին վերակաղմութեանը շաղկն մէջ՝ յաւաղակններն յայլ մ'աւելի տուած կը լինէր :

Միւս կողմէն հայոց ալ կը յանձնարարենք որ հաւատ և վրանգութիւն ունենան իրենց իրտանցը վրայ, և իրեն մի մասն Օսմ. կայսրութեանն՝ որոց շահոյցը համար չարս գոր շարունակ անգործելի հաւատարմութիւն մը յոյց տուին և նմա ծառայեցին ու օգնեցին ամենէն գոյցակ և ճգնաժամական պարագայից մէջ՝ պարտաւոր լինելու են բացարձակապէս օրինաւորութեան ճանրան մէջ մնալ և չ'ընդլայնուի, իրենց օրինաւոր իրջերն ու փոխարք յայտնել ու զրակի իրենց ամենալիք և հետեւելու այն օտարութեալութեանց ու ներքնայնաց՝ որք Ազգին նոյն իրտան գոտին վրանգելն գոտ ուրիշ արդիւնք մը չեն կարող ունենալ :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անդ գիտան թերթերն մի նամակ կը հրատարակեն, զոր կը վերադրեն Արտաքին գործոց խորհրդակցան Պ. Պաւլի, սոյն որ կը պիտի թէ Սիւլիզի ջրանցին չ'զարտայ մը կարծիք ծովա մէջ ալ պէտք է տարածուի :

— Եւ իրտանն տանցս Ա թուով Լանարտ ուրեալ հետալքի մը նախելով, Մեհմետ իրքը մնա եր է, իսկ անդ գիտան կառավարութիւնը տաւալին ունէ պաշտօնական մի լուր չէ տուցած :

— Պերկնէն կ'հետալքեն թէ Մոնթրիթը կամը նշանակուած է Իրաքիւ հահնգէն իշխանին տեղն անցնելու, երբ այս վերջինը Աղլա-Լօրէնի կառավարիչ անուանի :

— Վիլհելմ կայսրը ամնայ Գի երկրիցին ի կառմէն համաւորան, Թաւն կամալութեան կառավարչին և զլաւապետին կողմանէ բնգաւորուի, և ժողովրդեան կողմէն ալ ևս անգորգին համակրանար ուղտնա եր է : Ն. Վեհափառութիւնը, որոց անձնական առաջնութիւնը լաւ վիճակի մէջ է, հետեւեալ օրն առաջին բոլորակն (պրոնեօ) առնելն յետոյ, կառավարչաւոր այս թիւն մ'ըրբ է :

— Ֆրանսիոյ թիւ մէջ Հիլլէր անուն «Եւրոպի» մը թաղանթը պահանք, գերեզմանատան մէջ խաւով թիւններ ծաղել է : Ռաիկանութիւնը ամբար ջրուել ուղեւ, ջրուելու հրաւիրէ է, իսկ հրաւիրն անգլիկ միտղմ, հրամայել է յայնժամ զինու զօրութեամբ պարզել գերեզմանատանը : Բաղմաթիւ մարդիկ

կան վերադարձած կամ ձերբակալուած :

Վերադարձող թիւը յիշուի կը հասնի :

— Միջին Բաշ ամառ 11/23 թերթին մէջ կըսէ թէ Բաշ ամառագիր է Սեդիկը հետ նախնական կարգադրութիւն մը կըրէ, երբ թողլով Զաքիարի մօտ մաս մը երկրին վերաբերեալ երկարակտան խնդիրը : Յիշեալ թերթը կը խոսէ թէ Բաշ ամառը զհարաւ գրաւելու միտք ունենայ :

— Պէտքըսէն 11/23 թիւով քառուած համարի հետագիր մը կը հասնան թէ՛ Սերափի կառավարութիւնը երեւելանայ ժողովը յառաջիկայ դամարման մէջ օրինաց ծրարը մը պիտի առաջարկէ, երեւելանայ պաշտօնավարութիւնը 3էն մինչեւ 7 կամ 10 տարի երկարել պահանջելու :

— Լոնտոնէն երեւի թիւով հետագիր մը կը ծանուցանէ թէ՛ երեւելանայ ժողովը՝ ընտրութեանը վերաբերեալ օրինաց ծրարը ինչ բարեփոխումը քառարկել է՝ հարաւակ նախարարութեան :

— Վիեննայի Բաշիէ Բաշիէն թերթը Յ. Բէթերպոլսկէն ըսր կը ստանայ թէ՛ ստորագրութիւնը բազմաթիւ «Բաշիէ» յիշողներ և քանի միտք գաղտնի տարածանքը գտեր է : Վերջերս մահուամբ պատժուած լիւսափնարի երեք մեղաւորներն ձերբակալուել է : Կը նշանարի թէ Ոչնչահանութեան տարածումը զիստաբարձր գործարարաց գառուն մէջ աւելնալու և զօրանալու վրայ է :

AVIS

Ceux qui, après avoir reçu jusqu'aux 10 Numéros de notre Journal, veulent bien les garder et ne nous en retournent pas, sont censés de nous avoir fait l'honneur d'être comptés parmi nos Abonnés.

Varna Samedi le 13/25 Juillet

LA PROPAGANDE EN ASIE-MINEURE

Nous puissions au «Néologhos» la nouvelle du redoublement des efforts des missions étrangères de la propagande de foi en Asie-Mineure que nous enrégistrions dans notre feuille précédente.

Le même journal en parlant de ces menées religieuses, faisait observer qu'elles ne servent qu'à semer la discorde parmi les familles et troubler la tranquillité domestique du peuple, nous y ajoutons: et à ébranler son amour à la patrie, son attachement à l'Etat et sa foi dans le gouvernement.

En effet ces agissements des missionnaires étrangers, qui au fond mirent simplement les intérêts particuliers des acteurs, servant d'ingénieux prétexte à duper les nobles peuples de l'Europe et de l'Amérique, outre de semer la discorde

dans les familles où ils opèrent, ces agissements, disons-nous, abattent aussi à vue d'œil la morale du peuple qui perd le respect de famille, l'amour de la patrie sous les insinuations hypocrites de ces apôtres prêchant d'abandonner biens et foyer et de les suivre.

L'émigration continuelle de jeunes arméniens en Amérique est une preuve palpable de ce que nous avançons; ces pauvres gens vont en Amérique avec l'espoir d'y aller trouver la Terre-Promise; et le correspondant américain de l'«Arévelk» faisait naguère la triste description de ce qu'ils y rencontrent: la misère et la mort. Mais qu'importe? il suffit que cela sert à merveille les vues intéressées de l'apôtre de Jésus; il a besoin de prouver à ses nobles et bons contribuables que les peuples d'Asie commencent à ouvrir les yeux à la lumière, qu'ils commencent à sacrifier famille et patrie à la religion réformée, toutefois il lui faut de l'argent, de l'argent dans cette vaste carrière où la misère règne sur le peuple, comme on le voit des types qu'ils y expédient journellement.

Si toutes ces machinations se bornaient seulement au but d'enrichir les acteurs de la scène, minomale! Mais qu'arrive-t-il?

Le peuple, harcelé par ces saints modernes, en perdant le respect de famille et l'amour de la patrie, tourne ses yeux à l'étranger; rien n'a plus d'attraction pour lui dans le pays natal, l'église de ses aïeux n'est qu'un lieu de profanation, l'histoire de ses ancêtres n'est qu'une fable d'Esope, la patrie n'est plus qu'un nid de tyrans, qu'un lieu de souffrance; la vraie religion, le vrai bonheur sur ce monde et à l'éternité, il faut les chercher à l'étranger: et le peuple y accourt; ceux qui ont le moyen de payer les frais de voyage partent, et ceux qui ne l'ont pas restent peignés, résignés à leur sort et les yeux toujours fixés vers l'étranger qui — espèrent-ils — viendra les sauver.

En exposant ainsi brièvement dans toute sa nudité l'œuvre des Missions de la propagande de foi dans le pays, nous la recommandons à l'attention sérieuse du Gouvernement de S. M. le Sultan, qui ne doit pas tolérer que l'Etranger vienne dans sa maison porter le trouble et démoraliser le peuple; les intrigues politiques sont moins dangereuses contre le bon ordre social, mais où l'étranger s'insinue sous les voiles de la religion, le mal s'infiltre dans les veines du peuple et il n'y a plus moyen de le sauver.

LA TURQUIE ET LES ARMÉNIENS

(Suite et fin)

Le peuple est mécontent; il n'est

pas sûr du jour au lendemain ni de ses biens ni de sa vie: le gouvernement ne peut pas méconnaître les dégâts que font dans le pays les tribus rebelles, dont il a beau arrêter un chef qui est remplacé le lendemain par un autre de pire espèce.

Le peuple est mécontent; les fonctionnaires abusent de leur pouvoir à ses préjudices; il paie impôt au gouvernement, impôt au Bey Kurde, et impôt indirect aux fonctionnaires: le gouvernement n'ignore pas cela et souvent il paie lui-même un tribut, aujourd'hui aux dévaliseurs montagnards des Postes, demain à un fonctionnaire qui détourne une ronde somme quelconque de la Caisse publique.

Le peuple est mécontent; parce que ces circonstances paralysent ses facultés de développement matériel et intellectuel, détournent le but de son travail, et bornent sa liberté d'action: les hommes d'Etat de l'Empire ne peuvent qu'en convenir.

Le peuple est mécontent; il est convaincu que sans une administration réformée telle que certaines Provinces Européennes de l'Empire ou simplement tel que le Liban ou la Crète, il ne pourra pas marcher dans la voie de progrès; il aspire donc à une liberté d'action chez-soi, et personne ne doit lui en vouloir; c'est son droit.

Le gouvernement sent ces dispositions du peuple et il se méfie: croit-il peut-être à quelque instigation étrangère? Il prend ses mesures pour s'y opposer; il sévit contre le peuple; il arrête et déporte quelques uns des membres plus intelligents, il ferme ses écoles, il séquestre les imprimeries, il poursuit les Metropolitains et les prêtres, et il est prêt au besoin à écraser le peuple par la force, si celui-ci, exaspéré, voulait se jeter un jour dans les bras des chances d'une rébellion ouverte.

Mais, nous répétons, qu'en suivra-t-il?

Dans la meilleure hypothèse même pour chacune des parties, le résultat d'une guerre armée entre l'Etat et le peuple ne peut être que la destruction de l'un et de l'autre à la fois; un peuple détruit c'est tant de destruction pour un Etat; cet extrême serait déplorable surtout si, Dieu en garde, les choses arrivaient à ce point entre les Arméniens et le Gouvernement Ottoman dont les intérêts sont communs et indivisibles.

Mais malheureusement, la situation est faite telle que nous le signalons ci-haut; et si de prompts soins ne sont pas portés au mal, il ne tardera pas à s'empirer; en ce moment solennel nous faisons donc appel à la Magnanimité de S. M. I. le Sultan Hamid II pour sauver soit ses sujets arméniens soit les

intérêts de l'Empire qu'il a pu si dignement tirer de si graves embarras et qu'il a engagé dans la voie de réorganisation.

Le peuple Arménien n'aspire qu'à sa liberté administrative: aux moyens de pouvoir développer librement ses facultés intellectuelles et matérielles; c'est là d'ailleurs un but des soins particuliers de S. M. qui aime tant ses sujets, et cela serait un progrès de plus dans la voie de réorganisation pour l'Empire.

D'autre part nous engageons les Arméniens à avoir de la foi dans leur droit, mais comme partie de l'Empire Ottoman, aux intérêts duquel ils ont consacré quatre siècles d'inébranlable fidélité et qu'ils ont servi et soutenu dans les circonstances les plus critiques, ils doivent se tenir absolument dans la voie de la légalité et exprimer leurs vœux et aspirations légitimes directement à leur bien-aimé Souverain, sans se laisser guider par les insinuations étrangères qui ne peuvent que préjudicier à la cause sacrée de la Nation.

NOUVELLES DIVERSES

On assure que l'Angleterre, dit une dépêche de Londres du 13 courant, vient de faire des ouvertures formelles au gouvernement italien pour s'assurer la coopération armée de l'Italie au Soudan.

L'entrevue, qui eut lieu hier à Rome entre le Comm. Malvano et Mr Lumsdey, avait le même but que celui de l'entrevue du Chevalier Nigra l'ambassadeur d'Italie et Lord Salisbury à Londres.

Il s'agit maintenant de se concerter avec le Roi Humbert pour la réponse à donner aux propositions anglaises qui ne seraient que confirmation des engagements pris durant le ministère Gladstone.

Le gouvernement roumain, la veille de la remise des lettres de rappel du ci-devant ambassadeur de la Grèce M. Dragumi, lui a conféré la Grande Croix de la Couronne de Roumanie contrairement à la règle générale, d'après laquelle aux ambassadeurs en retraite est conférée celle de l'Etoile de Roumanie. M. Dragumi avec beaucoup de dignité a retourné la décoration qui lui était conférée en observant qu'il regrettait bien de voir le gouvernement roumain faire de distinction entre les petits et grands états, à quoi le Ministre des affaires étrangères de Roumanie a répondu qu'il s'en référerait au roi Charles. D'après le journal «Silloghi», auquel nous empruntons cette nouvelle, cette manière de se comporter du gouvernement roumain fait preuve des sentiments non très favorables envers la Grèce, d'au-

tant plus que le gouvernement Hellenique confère aux ambassadeurs roumains qui sont rappelés la Grande Croix du Sauveur.

Suivant le journal «Shems» le bruit que le Czar a en vue de se faire couronner Empereur de l'Asie-Centrale et célébrer la cérémonie par la Couronne de Tamerlan (célèbre Khan tartare à la fin du XIV siècle), a produit de profonde consternation dans les Cours natales de l'Asie-Centrale. La Couronne de Tamerlan étant actuellement en possession du Khan de Bokhara, celui-ci ainsi que le Khan de Khiva auraient été tous les deux en proie à une extrême angoisse à la suite de cette nouvelle, qu'on regarde comme un présage de l'annexion finale et formelle de leurs domaines respectifs à l'Empire russe. Mais de l'autre part le «Shems» nous apprend que cette nouvelle a été reçue avec grand plaisir par la population entière, laquelle en était bel et bien préparée d'avance par des agents russes. Les peuples en espèrent générale que le Czar va posséder un haut pouvoir et de l'autorité sur tous les Mahométans dans l'Asie-Centrale, et par là, délivrer leurs frères du joug oppressif de la Chine.

D'après une correspondance particulière du «Néologos» le comte Corti, ambassadeur d'Italie à Constantinople, se trouve actuellement à Carlesbad et sera probablement de retour à son Poste vers le 20 du mois d'août.

Le correspondant du Standard dans l'Asie Centrale télégraphie en date de 12 juillet, que le territoire persan entre Chacha et Sarakhs est servi régulièrement par les renforts russes, qui marchent de la mer Caspienne vers la frontière afghane. Il apprend que les autorités persanes ont protestés contre cette violation de frontière, mais l'affaire en est restée là.

Des renforts russes sont continuellement mis en mouvement vers Sarakhs. Les défilées conduisant de Khorassan vers la plaine de Tejend sont tous mis en sûreté et gardés par les Russes, ce qui est un très important avantage stratégique.

L'irritation contre les agressions des Russes s'augmente à Khorassan.

On télégraphie de Meshed (Asie centrale) au Standard:

Les Russes ont capturés le commis et le guide du consul anglais, afin de lui arracher quelques renseignements; mais sur le refus du commis, après l'avoir fouetté à knout, menacé de mort, forcé à des travaux rudes et fait subir

d'autres cruautés, ils l'ont mis en liberté. Le commis du consul a été arrivé le 12 courant à Meshed.

Nous empruntons de l'«Eastern Express» journal anglo-français de Constantinople l'entrefilet suivant qui prouve bien comment on administre la Police en ce moment même dans la capitale de la Turquie:

Nous attirons, écrit notre excellent confrère, l'attention de S. E. le Mutessarif de Péra sur le corps de garde ou plutôt station de gendarmerie, qui se trouve au bas de la descente de Yéni-Tcharchi, près de la mosquée située en cet endroit. De cette mosquée, qui renferme, paraît-il, une prison ou salle de police, partent bien souvent pendant la nuit des cris déchirants provenant d'individus que l'on bat à mort pour leur faire avouer leurs méfaits. Les voisins entendent distinctement les coups de bâton ou de plats de sabre qu'on applique à ces pauvres diables. Leurs cris sont parfois si perçants qu'on serait tenté de croire qu'ils sont soumis à la torture.

C'est là évidemment un fait très grave qui nous rappelle bien le régime administratif du moyen-âge. Au lieu de réformer les uniformes des polices, ne serait-ce infiniment préférable de réformer la forme et la manière d'administration de la Police, si non dans tout l'Empire, au moins dans la capital de l'Empire?

Nous lisons dans le «Phare du Bosphore»:

On sait que Téhéran, la capitale de la Perse ne possédait jusqu'ici qu'un seul journal, rédigé en persan, presque tout entier par le S. M. le Schah en personne; tout récemment un nouvel organ vient d'être fondé, ayant le titre «l'Echo de la Perse», également sous les auspices du gouvernement, et rédigé en français par le baron Norman, un Belge, qui est employé au ministère des affaires étrangères.

D'autre part, l'ex-conseiller de légation à l'ambassade d'Allemagne à Téhéran, qui est en ce moment de retour à Berlin, est occupé à traduire en allemand les poésies de S. M. le Schah Nassr-Eddin.

S. M. le Schah vient de faire confectionner un globe terrestre, d'un diamètre de 80 centimètres, unique dans son genre; il a une valeur de plusieurs millions. Les mers y sont figurées par les plus belles émeraudes, et les divers pays par des diamants, des rubis, des saphirs et autres pierreries des plus précieuses, étroitement juxtaposées.

—En voilà certes un monde à merveille qu'il vaut au moins la peine de conquérir et de dominer.

UNE CHAPELLE ARMENIENNE A LONDRES

Nous nous estimons heureux, quoique nous en eussions tardé, d'apprendre avec joie qu'une Chapelle vient d'être élevée à Londres aux frais de quelques généreux Arméniens. M. M. Essayian, négociant-banquier bien connu à Constantinople, a fourni les objets composant l'aménagement et l'ornementation de l'église.

Nous croyons savoir que la consécration de la chapelle a eu lieu dimanche dernier, et la première messe a été célébrée par le R. P. Soukias Baronian, ex-membre de la Congrégation des Mekhitaristes de Venise et qui est actuellement membre du clergé Arménien et curé des Arméniens établis à Manchester.

LE PATRIARCHE ARMENIEN AU PALAIS IMPERIAL

S. B. Mgr Haroutioun, Patriarche arménien, accompagné du Capou-Kéhaya, s'est rendu la semaine dernière au Palais de Yildiz pour présenter ses hommages à S. M. I. le Sultan, à l'occasion du Baïram.

S. E. Munir pacha, grand maître des cérémonies, a reçu le Patriarche avec les égards dus à son rang et a transmis ensuite au Souverain les vœux formés par Sa Béatitude pour Sa Majesté Impériale.

Le Souverain a daigné recevoir avec bienveillance les félicitations du Patriarche et témoigner le désir de le voir après les fêtes du Baïram.

S. B. Mgr Haroutioun a quitté le Palais, après avoir renouvelé ses souhaits pour la prolongation des jours précieux et la prospérité de S. M. I. le Sultan.

NOTES DU JOUR

D'après une dépêche d'Egypte du 23 crt. Mahdi serait mort, mais le Cabinet anglais n'a pas encore reçu aucune nouvelle officielle.

Les journaux anglais reproduisent une lettre attribuée à M. Bourke, insistant pour étendre à la Mer-Rouge la neutralisation du Canal de Suez.

On mande de Berlin que le comte Munster est désigné pour occuper la place du prince de Hohenlohe à Paris.

L'Empereur Guillaume, arrivé le 21 crt. au soir à Gastein, a été reçu par le gouverneur du comté Thun et le bourgmestre; il a été salué avec une grande sympathie par la population. S. M. qui se porte bien, après avoir pris le lendemain

un premier bain, a fait une promenade à voiture.

Lors de l'enterrement du socialiste Hiller, à Frankfort, des troubles ont eu lieu au cimetière; la police a voulu disperser la foule, et après une vaine sommation, elle a ordonné de déblayer le cimetière plusieurs personnes sont arrêtées; le nombre des blessés s'élève à une cinquantaine.

Le «Morning Post» dit que la Russie est disposée à conclure avec l'Angleterre le règlement préliminaire, en ajournant le litige secondaire relatif à la bande du territoire avoisinant Zulficar; le même journal nie que la Russie ait eu l'intention d'occuper Hérat.

Le «Politische Correspondenz» de Vienne reçoit de St-Petersbourg la nouvelle que la police a découvert plusieurs fabricants de dynamite et quelques imprimeries secrètes; elle a arrêté trois complices de Liavinsky, qui fut récemment exécuté. On remarque un accroissement de propagande Nihiliste, notamment parmi les cercles des ouvriers.

DEPECHE TELEGRAPHIQUES (Agence Havas)

Londres 24 juillet

Le «Daily News» croit que le vote d'hier à la Chambre des Communes, adoptant malgré le refus du Ministère l'amendement au projet de loi concernant les élections, n'aura pas aucune suite, et que le Cabinet acceptera aussi l'amendement adopté par la Chambre.

Le «Daily Chronicle» annonce qu'une révolte a été éclatée à Kaboul, capitale de l'Afghanistan.

New-York même date

Le Général Grant est mort.

Caire même date

Le bruit de la mort de Mahdi prend une consistance sérieuse: un Cheikh affirme qu'il a assisté à ses obsèques.

DERNIERES DEPECHE

Sienitza 25 juillet.—3000 Serbes armés de 5 canons entourèrent le 10 juillet le Konak du mutessarif; Osman pacha a demandé protection contre les attaques des Arnauts; sur la promesse d'Osman pacha d'apporter de prompt remède à l'état actuel, les révoltés se dispersèrent. Osman pacha a requis ensuite 3 tabours de nizams afin de maintenir l'ordre. On craint de nouveaux et sérieux soulèvements à cause de n'avoir pas encore tenu sa promesse.

RESPONSABLE T. PAPA ZIAN
Imprimerie H. N. Voïnicoft & C^{ie}.—Varna